

Отримано: 29 березня 2021 р.

Прорецензовано: 12 квітня 2021 р.

Прийнято до друку: 12 квітня 2021 р.

e-mail: gromova2005@ukr.net

DOI: 10.25264/2415-7384-2021-13-49-52

Громова Н. М. Ставлення студентів до вивчення англійської мови та критичного читання як складника читацької компетентності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : науковий журнал. Острогог : Вид-во НаУОА, червень 2021. № 13. С. 49–52.

УДК: 159.9+372.881.111.1

Громова Наталія Михайлівна,кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри романо-германських мов
Навчально-наукового центру мовної підготовки,
Національна академія Служби безпеки України

СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА КРИТИЧНОГО ЧИТАННЯ ЯК СКЛАДНИКА ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Статтю присвячено виявленню ставлення студентів до вивчення англійської мови та критичного читання як складника читацької компетентності. Опитування студентів з'ясувало переважання зовнішніх мотивів вивчення англійської мови над внутрішніми, а також відсутність зацікавленості в читанні різних джерел інформації. Найпоширенішими типами текстових завдань визнано оцінку правильності/неправильності тверджень та відповіді на фактологічні запитання до змісту тексту. Завдання критичного характеру отримали низьку оцінку серед уподобань студентів. Перспективами подальшого дослідження визнано створення та впровадження спеціальної програми навчання критичного читання ініціативних текстів для формування у студентів читацької компетентності.

Ключові слова: критичне читання, мотивація, ставлення, текст.

Nataliia M. Hromova,PhD (Candidate in Psychological Sciences), Associate Professor,
Associate Professor at the Chair of Romance and Germanic Languages,
National Academy of Security Service of Ukraine

STUDENTS' ATTITUDE TOWARDS EFL LEARNING AND CRITICAL READING AS THE READING COMPETENCE COMPONENT

The article is devoted to the research of students' attitude towards learning English and critical reading as the reading competence component. The aim of this study is to define the students' motives and attitude to learning English as well as to reading and completing tasks to the texts. The tasks of this paper are: 1) to carry out the constating experiment to find out the motives to learning English; 2) to research their reading culture of different sources of information; 3) to establish the students' attitude towards reading tasks and critical reading tasks in particular.

42 Choreography students took part in the constating stage of an experimental study which included two questionnaires in writing and an oral interview. The first questionnaire aimed at defining the students' attitude towards learning English and contained 13 items to mark the agreement with. The results of the questionnaire revealed the prevalence of instrumental motives over the integrative ones with communication with foreigners, travel and career being the most significant ones. Studying the English literature appeared to be the least valuable motive for students. The second questionnaire on frequency of reading different sources of information aimed at showing the students' reading experience. The results demonstrated low frequency of reading books and the lack of interest in reading in general with the Internet sources having the highest mention and newspapers the lowest. The following interview carried out to find out the commonest and the most favorite reading tasks the students had to deal with at the English lessons revealed that they chose defining true/false statements and answering fact questions which do not usually require analytical skills. Expressing standpoints and opinion tasks were mentioned as the least favorite ones. The main reasons why the students found them complicated were stated as insufficient level of command of English vocabulary, the lack of critical reading skills and questioning the reliability of information.

Thus, the study showed that the students have poor experience in dealing with critical reading tasks which leads to the lack of curiosity while reading texts. Designing of a foreign texts critical reading training course to develop students' general reading competence is considered to be perspective for the following research.

Key words: critical reading, motivation, attitude, text.

Постановка проблеми. Формування навичок критичного читання – обов'язкова вимога сучасної вищої освіти. Ці навички потребують спеціального навчання в умовах традиційної підходу до освіти й мають на меті виховати свідомих особистостей із високим метарівнем розуміння мови, зокрема іноземної, та толерантного ставлення до багатонаціонального суспільства.

Критичне читання передбачає аналітичне та скептичне прочитання інформації з подальшою оцінкою її важливості. Такий підхід потрібний в умовах великої кількості інтернет-ресурсів та інших медійних джерел, які оточують читачів. Навчання іноземних мов, яке супроводжується читанням багатьох текстів, як навчальних, так і наукових, тісно пов'язане з опануванням та використанням навичок критичного читання, тому має містити формування читацької компетентності як складника навчальної компетентності [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як вважає К. Воллес, навчання критичному читанню та розумінню тексту має відбуватися на лінгвістичному, концептуальному (критичному) та культурному рівнях. Лінгвістична мета критичного читання передбачає розуміння сутності значень у тексті, висловлених за допомогою мовних засобів. Читання з критичною метою розвиває когнітивні й аналітичні вміння знаходити зв'язок між текстом і прикладами з власного життя. Культурний аспект критичного читання допомагає читачеві зрозуміти особливості та звичаї, схожі риси та відмінності в полікультурному просторі [8].

Критичний читач завжди аналітично ставиться до інформації та намагається поєднати попередній досвід з інформацією в тексті за допомогою процесів інтерпретації, оцінювання, урахуваючи можливі альтернативні відповіді на запитання. Тому головна мета освітнього процесу – не завантажувати пам'ять студентів інформацією та знаннями, а заохочувати їх створювати знання замість простого відтворення.

У своєму дослідженні А. Сіаадіа виокремлює такі завдання, які викликають найбільші труднощі у студентів під час навчання критичному читанню: визначення головної думки тексту та мети автора тексту [4]. Успішне виконання цих завдань передбачає наявність сформованих навичок критичного читання та критичного мислення, набуття яких можливе за умови впровадження спеціального підходу навчання критичному читанню, як свідчать результати дослідження Султан та ін. [6].

Т. Томасек вважає, що критичному читанню можна навчити, упроваджуючи систему завдань, які стимулюють читачів активно сприймати текст, допомагають їм дослідити власний процес мислення щодо проблемних питань у тексті, а також розширити, змінити та визначити наявні ментальні структури. Основними групами завдань автор визначає такі: 1) визначення проблемного питання, 2) установа зв'язків між поставленою проблемою в тексті та власним досвідом із цього питання, 3) інтерпретація наданих доказів або фактів у тексті, 4) перевірка та піддавання сумніву власних висновків і припущень, 5) практична оцінка інформації, 6) опрацювання інформації з різних поглядів [7].

Критичне читання тісно пов'язане з критичним мисленням, а отже, навички критичного мислення застосовують під час читання текстів. Основними навичками критичного мислення П. Фачоне зазначає навички інтерпретації, аналізу, висновків, оцінки, пояснення та самооцінки. Читачі, які схильні до критичного мислення, як правило, допитливі, спостережливі, відкриті до інших поглядів, гнучкі та толерантні у сприйнятті думок інших, справедливі та чесні щодо оцінки власних упереджень і помилок, упевнені у власних судженнях, обережні в судженнях, готові переглянути судження та висновок тощо. Навпаки, читач із відсутністю навичок критичного мислення вирізняється певною байдужістю до фактів і подій у житті, не довіряє міркуванню як способу вирішення проблемних питань, не вірить у власну здатність до міркування, негнучкий і закритий у міркуванні, не сприймає думок інших людей, не визнає власних помилок та упереджень, несправедливий в оцінці аргументів, поспіхом робить висновки або довго й нерішуче формулює судження, а також не готовий переглядати ухвалене раніше рішення [2].

Мета і завдання дослідження. Ця робота становить першу частину серії експериментів, присвячених формуванню навичок критичного читання у студентів немовних вищих навчальних закладів. Мета дослідження – визначити мотиви та ставлення студентів до вивчення англійської мови, а також до читання та виконання текстових завдань. Основні завдання дослідження такі: 1) провести констатувальний експеримент та визначити мотиви студентів до вивчення англійської мови; 2) виявити досвід читання різних джерел інформації; 3) з'ясувати ставлення студентів до текстових завдань і до критичних завдань зокрема.

Виклад основного матеріалу. В експерименті брали участь 42 студенти 1 курсу спеціальності «Хореографія» Київського університету імені Бориса Грінченка, з-поміж яких 38 дівчат та 4 хлопці віком 18 років. Студентам пропонували такі завдання: 1) письмово відповісти на запитання анкети, щоб з'ясувати мотиви вивчення англійської мови та види джерел, які вони найчастіше обирають для читання, та 2) усно оцінити різні типи завдань для читання, які вони зазвичай виконують під час занять з англійської мови. Анкети було складено на основі методики С. Ікmez [3] і перекладено українською мовою, щоб забезпечити повне розуміння запитань.

До початку опитування було визначено рівень володіння студентами англійською мовою за допомогою лексико-граматичного тесту General English Test з електронного ресурсу Cambridge Assessment English, який спеціалізується на проведенні екзаменів та оцінюванні рівня володіння англійською мовою. Оцінювання відбувалося на занятті з іноземної мови та передбачало надання відповідей на 25 питань формату множинного вибору. На виконання тесту було дано 25 хвилин.

Результати визначення рівня володіння англійською мовою засвідчили, що на початковому рівні перебували 11 студентів (26%), на середньому – 28 (67%), на високому – 3 студенти (7%).

Наступний крок – опитування студентів щодо їхніх мотивів вивчення англійської мови. Анкета містила 12 тверджень, навпроти яких студенти мали поставити позначку, якщо твердження збігається з їхньою думкою. Пункт 13 передбачав висловлення власних мотивів вивчення англійської мови. Результати цього анкетування подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Мотиви вивчення англійської мови

№	Мотиви вивчення англійської мови	Кількість відповідей	Кількість відповідей у %
1	Я хочу отримати гарну роботу	23	9,9
2	Мені подобається вивчати іноземну мову	21	9,1
3	Я хочу навчатися за кордоном	10	4,3
4	Я цікавлюся культурою Великобританії/США	11	4,7
5	Я цікавлюсь англійською літературою	6	2,6
6	Я хочу подорожувати та побачити інші країни	34	14,7
7	Я хочу реалізувати свої кар'єрні плани	32	13,8
8	Я хочу мати змогу спілкуватися з людьми з інших країн	38	16,4
9	Мені подобаються культура та люди англомовних країн	10	4,3
10	Я хочу жити за кордоном	9	3,9
11	Я хочу використовувати інтернет більш ефективно	23	9,9
12	Мені потрібна англійська, щоб стежити за розвитком сучасних технологій	11	4,7
13	Інше: «Вивчення англійської розвиває в мені пам'ять та вміння досягати своїх цілей» «Загальний розумовий саморозвиток» «Зараз без знань іноземних мов дуже важко в нашому світі» «Мені подобається вивчати іноземну мову (проте, не маю на це часу)»	4	1,7
	Усього	232	100

Твердження в анкеті можна поділити на дві категорії – внутрішні та зовнішні мотиви вивчення англійської мови. Твердження 2, 4, 5, 9 відповідають внутрішній мотивації, оскільки вони стосуються зацікавленості в англійській мові заради задоволення від самого навчання та володіння мовою. Твердження 1, 3, 6, 7, 8, 10, 11, 12 містять зовнішні мотиви, які описують вивчення англійської мови як інструменту для досягнення кар'єрних, економічних або інших вигод. З таблиці 2 видно, що найпоширенішими мотивами вивчення англійської мови у студентів є можливість спілкуватися з іноземцями (16,4%), подорожі (14,7%) та кар'єра (13,8%). Менш активно студенти згадували можливість отримати гарну роботу, ефективне користування інтернет-ресурсами (по 9,9%) та привабливість англійської мови (9,1%). Найменш популярним виявився мотив зацікавленості англійською літературою (2,6%), що цілком пояснюємо професійним спрямуванням студентів. Отже, зовнішня (інструментальна) мотивація сильніша для студентів немовних спеціальностей. Серед відповідей в останньому пункті анкети, який передбачав власну відповідь студентів, виявилися три внутрішні мотиви (розвиток пам'яті, загальний саморозвиток і задоволення від вивчення мови) та один зовнішній (вимушена потреба). Варто зазначити наявність безособових конструкцій у судженнях деяких студентів, тобто відсутність займенника «я». Це може свідчити про неготовність мати власну думку з певних питань та приховування власної невпевненості за загальними кліше. Наприклад, у реченні «зараз без знань іноземних мов дуже важко в нашому світі» особистість студента ніби «розчинилася» серед загальної думки, що панує в суспільстві.

Оскільки мотивація студентів до вивчення іноземних мов тісно пов'язана з навичками читання іншомовних джерел і навичками критичного читання зокрема [6, 7], наступним етапом дослідження було опитування щодо культури та досвіду читання студентів як складника їхньої читацької компетентності. Запропоноване опитування стосувалося джерел, які студенти зазвичай читають, та регулярності читання: від «щоденно» до «ніколи». Опитування містило найпоширеніші джерела інформації – книги, газети, журнали, комікси, поезію та інші джерела, які студенти мали зазначити самостійно. Відповіді на запитання про типи джерел, які студенти читають, і періодичність читання подано в таблиці 2.

Таблиця 2

Типи джерел інформації та регулярність звертань до них

Типи джерел інформації	Кількість відповідей			
	щоденно	щотижнево	іноді	ніколи
Книги	5	15	18	4
Журнали		2	27	13
Газети	1		12	29
Комікси		3	15	24
Поезія	3	6	18	18
Інше: вебсайти, новини в інтернеті, спілкування, телеграм-канали, блоги	14	3	7	18
Усього	23	29	97	106

За результатами таблиці 2 виявилось, що найчастіше опитувані звертаються до інтернет-джерел інформації, блогів та новин, які переглядають щоденно. Книги опитувані читають раз на тиждень або рідше, журнали або поезію рідше, ніж раз на тиждень. Цікаво, що газети та комікси посідають останнє місце з-поміж читацьких уподобань студентів – студенти ніколи не читають газет (29) і коміксів (24). Під час усної бесіди студенти пояснювали, що вважають газетні тексти занадто складними та нецікавими для читання, а комікси не завжди зрозумілі, бо містять підтекст, який складно розпізнати. Переважна кількість відповідей щодо регулярності читання різних джерел інформації розташована в колонках «інколи» (97) та «ніколи» (106), що порівняно з регулярністю читання щоденно (23) та щотижнево (29) свідчить про низький рівень зацікавленості студентів у читанні, зокрема традиційних джерел. Ці дані підтверджують результати досліджень, наведених у роботі Р. Карстадт та В. М. Рей (2009), про те, що впродовж останніх десятиріч простежено стабільне зменшення зацікавленості студентів у читанні газетних текстів та пов'язаних із цим складнощів формування читацької компетентності [4].

Опитування стосовно типів завдань до тексту, з якими студенти найчастіше мають справу на заняттях з іноземної мови, з'ясувало, що найпоширенішими з них є оцінка правильності/неправильності тверджень після прочитання тексту та відповіді на фактологічні запитання до змісту тексту, наприклад, Хто? Коли? Як? Де? Що зробив? Водночас студенти визнали, що знаходити відповіді на запитання зазвичай нескладно, оскільки потрібна інформація розташована в тексті в тому самому порядку, що й самі запитання. Тому навіть тим, хто не володіє англійською мовою на високому рівні, часто вдається знайти потрібну інформацію, не заглиблюючись у зміст прочитаного. Найменш улюбленими завданнями до тексту опитувані вважають запитання, у яких потрібно пояснити причини виникнення проблемної ситуації або порівняти події, а також висловити власну думку й обґрунтувати своє ставлення до проблемних питань. Основними причинами, чому такі завдання складні для студентів, було зазначено недостатній рівень володіння потрібною лексикою, невміння коментувати інформацію, а також відсутність звички ставити під сумнів подану в тексті інформацію, що підтверджує найчастіше «споживче» ставлення читачів до інформації. Таке ставлення до читання призводить до втрати зацікавленості як важливої умови для ефективного розвитку читацької компетентності.

Висновки. Дослідження щодо ставлення студентів немовних спеціальностей до вивчення англійської мови та читання критичних текстів виявило переважання зовнішніх мотивів щодо вивчення англійської мови над внутрішніми, що можна пояснити професійною спрямованістю студентів. З досвіду читання опитуваними різних джерел інформації видно, що вони частіше переглядають інтернет-сайти та блоги, аніж звертаються до книг, журналів чи газет. Зі 42 студентів 29 ніколи не читають газет, 27 інколи читають журнали і лише 14 щоденно переглядають електронні новини та блоги. Оцінювання студентами типів завдань до тексту засвідчило, що опитувані віддають перевагу простим фактологічним запитанням, які не вимагають застосування вмінь критичного читання. Звідси можна дійти висновків, що недостатній досвід критичного ставлення до інформації призводить до втрати зацікавленості в читанні як одному з видів навчальної діяльності. Отже, перспективним є створити та впровадити спеціальну програму навчання критичного читання іншомовних текстів, щоби формувати у студентів читацьку компетентність.

Література:

1. Attaprechakul D. Inference Strategies to Improve Reading Comprehension of Challenging Texts. *English Language Teaching*. 2013. № 6(3). P. 82–91.
2. Facione P. *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. 2015. URL : https://www.researchgate.net/publication/251303244_Critical_Thinking_What_It_Is_and_Why_It_Counts (дата звернення: 29.03.2021).
3. Icmes S. Motivation and Critical Reading in EFL Classrooms: A Case of ELT Preparatory Students. *Journal of Theory and Practice in Education*. 2009. № 5(2). P. 123–147.
4. Karstad R. & Rey V. M. Introducing Newspapers in developmental Reading Classes. *NADE Digest*. 2009. № 4(2). P. 49–58. URL : <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1097569.pdf> (дата звернення: 14.05.2021).
5. Syaadiyah A. The Role of Critical Reading to Promote Students' Critical Thinking and Reading Comprehension. *Jurnal Pendidikan dan Pengajaran*. 2020. № 53(3). P. 318–326.
6. Sultan, Rofuiddin, A., Nurhadi & Prihatni, E. T. The Effect of the Critical Literacy Approach on Pre-service Language Teachers' Critical Reading Skills. *Eurasian Journal of Educational Research*. 2017. № 71. P. 159–174.
7. Tomasek T. Critical Reading: Using Reading Prompts to Promote Active Engagement with Text. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*. 2009. № 21(1). P. 127–132.
8. Wallace C. *Critical reading in language education*. London : Palgrave MacMillan, 2003.
9. Zin Z. M., Eng B. E. & Rafik-Galea S. Critical Reading Ability and Its Relation to L2 Proficiency of Malaysian ESL Learners. *The Southeast Asian Journal of English Language Studies*. 2014. № 20(2). P. 43–54.